
Иван Тодоров/ Ivan Todorov

АБРУПОЛИС

Abrupolis

The name of the Thracian king Abrupolis is known from the historical sources that represent the events which occurred before the Third Macedonian war (171–168 BC). The works of Polybius, who was a contemporary of those events, contain information about the king. Another sources of data are Diodorus Siculus (Diodor the Sicilian), Titus Livius (Tit Livy), Appianus (Appian), Pausanias of Damascus. The name of the king under its Thracian form "Abluporis" is mentioned in written documents from the first quarter of the First century BC. The purpose of this material is to unite the data from the historical sources with the accomplishments of the linguistics in their examinations of the Thracian personal names. This would eventually support the more precise localization of the territory that was controlled by the Thracian king Abrupolis and the location where the Thracian tribe Sapei lived between the second and first centuries BC.

Тракийското лично име Абруполис е достигнало до нас от представителите на античната историография в няколко форми на изписване. Според най-ранното му представяне от гръцкия историк Полибий (*Polyb. XXII, 8, 2–4*), то е представено във вида **Ἀβρουπόλιος** и е отбелязано в пряка връзка със събития предшествващи III Македонска война (171–168 г. пр. Хр. е.). Отразяването на тези събития в покъсната римска историография води до известно изопачаване на първоначално засвидетелствания начин на изписване на това име от гръцкия историк – пряк свидетел на случилото се през посочените години на II в. пр. Хр. е.

В труда на Диодор (I в. пр. Хр. е.), отразяващ по аналогичен начин тези събития името на Абруполис е във формата **Ἀβρουπόλιδος** (*Diod. XXIX frg. 36*); римският историк Тит Ливий (I в. пр. Хр. е.) предлага най-разпространената форма на това тракийско име във вида *Abrupolis* (*nom.*) *Abrupolim* (*acc.*) (*T. Liv. XLII, 40, 5; 41, 11*). При историографите от II в. по Хр. е. Апиан и Павзаний името Абруполис се изписва с конвенционалната форма за винителен падеж (*acc.*) **Ἀβρούπολιν** (*App. Mac. 11; Paus. VII, 10, 6*). В повреден текст на надпис от Делфи, датиран за 171 г. пр. Хр. е. допълненото лично име е с аналогично изписване: [Ἀβρου]-πολιν (*Ditt. Syll. 643*).

В една сравнително нова публикация от 70-те години на миналия век се съобщава за решаване на териториален спор, отнасящ се, до земи окупирани от тракийските династи Реметалк, Аблупорис и Тиута в район принадлежащ на жителите на о-в Тасос (*Cherk, R.* 1969, 116 sqq. № 20, 21 – цит. по: *Тачева, М.* 1987, 74–75; 1997, 76–77). В конкретно отбелязаното име Аблупорис, Маргарита Тачева вижда аналогично на вече представяното име Абруполис.

* * *

Сапейският предводител Абруполис (ок. 178–173 г. пр. Хр. е.) е сравнително добре представен в историографското наследство, достигнало до нас от Античността (гръцкия историк Полибий; основните сведения в Тит Ливий; допълващите в Диодор, Апиан и Павзаний). В общи линии във всички древни автори сведенията за Абруполис стоят в пряка връзка с причините довели до III Македонска война (171–168 г.), водена от Рим срещу Македония, управлявана по това време от Персей (179–168 г.). Какви са преките сведения, отнасящи се до личността на Абруполис?

Павзаний (*Paus. VII, 10, 6–7*), позовавайки се на Архилох относно името на тракийското племе сапеи идентифицира Абруполис като сапеец.

Апиан (*App. Mac. frg. 11, 29–30*) ни съобщава, че непосредствено преди началото на III Македонска война – т. е. около началото на царуването на Персей (179–178 г.?) между Рим и Абруполис не са съществували никакви връзки, които биха могли да се определят като съюзни. По това време обаче (тук всички антични писатели са единомислещи), Абруполис нахлул във владенията на Македония с цел да завладее Пангейската област (*Polyb. XXII, 8, 2*) – известна със златните и сребърните си рудници (*Danov, Chr. 1972, 458; Спиридонов, Т. 1993, 206*). В съвременната историография съществува обяснение на този акт, че той е бил продиктуван от смяната на царете в Македония и вероятната невъзможност на Персей да отрази нападението (*Фол, Ал. 1972, 77; Danov, Chr. 1979, 91; Тодоров, Ив. 1998, 28 сл.*). Резултатът обаче бил точно обратен – агресията на Абруполис била отблъсната и нещо повече – той бил прогонен дори от собствените му владения.

По-нататък в изворите се изяснява становището на римския сенат проявяващ покровителство спрямо сапейския владетел. В трудовете на Тит Ливий, Апиан и Диодор владенията на Абруполис се определят като царство, но за него не се казва, че е носител на титлата βασιλεύς. Полибий го титулува δυναστείας и само Павзаний отбелязва, че Абруполис е цар.

Анализът на фрагментарните сведения относно Абруполис дават основание в съвременната историография да се определят отношенията между Рим и Абруполис като съюзни (*Тачева, М. 1987, 55; Тодоров, Ив. 1998, 28 сл.*). Кога са се породили обаче тези връзки – това трудно може да се определи, но в навечерието

на III Македонска война царят на Пергам – Евмен II – Сотер /197–160 г./ в обвиненията си срещу Персей определя Абруполис като римски съюзник (*App. Masc. frg. 11, 29-30*). Неговите владения се локализиращат в зависимост от посочената племенна принадлежност, че е сапеец. За момента те се идентифицират с територията на запад достигаща до долината на р. Места; на север южните склонове на Родопите; и на юг-югоизток се приема, че като ограничителна граница може да се възприеме заливът Портолаго (*Данов, Хр. 1969, 155–157; Фол, Ал. 1975, 76; Фол, Ал., Спиридонов, Т. 1983, 77 сл.; 116 сл.*).

В съвременната историография обаче не е правен опит да се използва анализът от езиковедската литература етимологично свързваща името Абруполис с определението „мощен син“ (коренът: Αβρο-) и несигурната връзка, откривана във втората част от името му, означаваща град (πόλις) (*Георгиев, Вл. 1977, 63; 90*). Съвременните езиковеди анализиращи дву-съставните тракийски имена, към които без съмнение принадлежи и името на Абруполис посочват и знаменателното име на одриския цар Хебризелм (Εβρυ-ζελμις), царувал през първата четвърт на IV в. пр. Хр. е. (? – 383–2 г.). Близостта, която се открива в първата част на така посочените имена (Αβρου- и Εβρυ-) и названието на една от най-известните реки в Тракия Хеброс (дн. Марица) (*Георгиев, Вл. 1977, 37; 77; 246–7*) в известен смисъл има указателна стойност. Без съмнение съществуващата несигурност в нагаждането на втората част от името на Абруполис спрямо народната етимология, адресирана към понятието πόλις поражда оправдани съмнения при тълкуването на това тракийско лично име. Очевидната етимологична близост обаче в двете части на името с това на Хеброс не е за пренебрегване, ако тя може да бъде използвана с насоченост за указване район на изява в племенен, или военнополитически смисъл. Районът на засвидетелстване на посочените имена неизбежно включва най-долната част от днешната р. Марица, позната в древността с името Хеброс (*Velkov, V. 1995, 299–300*). Така, както се поставя въпроса за Хебризелм и отношението му към селището Приане (приантийците) би могла да се открие връзка между имената на р. Хеброс, Хебризелм и Абруполис. В този смисъл откритата връзка между названието на р. Хеброс с двусловните тракийски имена като Хебри-зелм (Εβρυ-ζελμις); Ефри-зелмис (Εφρι-ζελμις); Ефри-порис (Εφρι-πορις) може да намери своето продължение с името Абру-полис (*Αβρου-πόλις*) (*Георгиев, Вл. 1977, 37*).

С подобна стойност са и сведенията, които се отнасят до имената на Реметалк, Аблупорис и Тиута, които са се опитали да завладеят земи, принадлежащи на о-в Тасос по време на първата война на Рим срещу понтийския цар Митридат VI – Евпатор (121–63 г.; 88–86 г.) (*Тачева, М. 1987, 75*). Използваното име Аблупорис се приема, че е тракийската форма, съответстваща на изписваната Абруполис (*Фол, Ал. 1975, 77; Vlahov, K. 1965, 42ff; Detshev, D. 2. 1976, 3*), заедно с Реметалк и Тиута са определени като сапеи и в контекста на гореказаното също могат да бъдат ангажирани с посочения район по долното течение на р. Хеброс. В този смисъл представеното в настоящото съобщение е с насоченост съществу-

ващите изворови данни да бъдат анализирани комплексно от гледна точка на исторически реалии, военнополитическа обстановка в Тракия и съвременните постижения в езиковедските изследвания върху тракийските лични имена.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиев, Вл.** Траките и техният език. С., БАН, 1977.
Данов, Хр. Древна Тракия. С., Наука и изкуство, 1969.
Спиридонов, Т. Пангей (*Pangaion*). – В: КЕТД, С., Аргес, 1993.
Тачева, М. История на българските земи в древността. 1. Развитие и разцвет на робовладелското общество. С., „Наука и изкуство”, 1987. 2. История на българските земи в древността през елинистическата и римската епоха. Второ допълнено издание. С., УИ „Св. Климент Охридски”, 1997.
Тодоров, Ив. Неизвестните тракийски владетели 542–798 а. у. с. Велико Търново, Faber, 1998.
Фол, Ал. Тракия и Балканите през ранноелинистическата епоха. С., „Наука и изкуство”, 1975.
Фол, Ал., Спиридонов, Т. Историческа география на тракийските племена до III в. пр. н. е. и Атлас. С., БАН, 1983.
Cherk, R. Roman Documents from the Greek East. Baltimore, 1969.
Danov, Chr. Die Thraker auf dem Ostbalkan von der hellenistischen Zeit bis zur Gründung Konstantinopels. – *ANRW*, II, 1979.
Danov, Chr. Pangaion (Πάγγαλιον ὄρος, *mons Pangaeus*). – In: Der kleine Pauly, Bd. 4, München, 1972.
Detschew, D. Die thrakischen Sprachreste. 2. Wien, 1976.
Velkov, V. Der thrakische König Hebryzelmis und seine Herkunft. – In: Stud. in honorem Alexandri Fol (= Thracia, 11). S., 1995.
Vlahov, K. Zur Frage der Gräzisierung thrakischer Personennamen. – *ŽA*, 15, 1, 1965.

СЪКРАЩЕНИЯ

<i>КЕТД</i>	Кратка енциклопедия. Тракийска древност. С., Аргес, 1993
<i>ANRW</i>	Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt. Berlin/New York
<i>Der kleine Pauly</i>	Der kleine Pauly Lexikon der Antike. München, 1972
<i>Thracia, 11</i>	Studia in honorem Alexandri Fol. Sofia
<i>ŽA</i>	Živa Antika. Beograd